

Dr. Dušan Rutar

Zavod za usposabljanje invalidne mladine Kamnik

POSEBEN KOMENTAR K ZAKONU O USMERJANJU OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI

Če bi akademiki delali v neposredni praksi, kot temu radi pravijo, bi zlahka razumeli zgodbo, ki jo bomo napisali namesto uvoda v tale prispevek. A ker ne delajo v praksi in je ne poznajo dovolj, zgodbe verjetno ne bodo razumeli. Verjamemo pa, da je zgodba zgovorna, in da jo bo razumel marsikdo drug.

Živi torej mladenič. Administratorji ali birokrati bi se gotovo strinjali, da sodi v kategorijo mlajših polnoletnih ljudi: star bo devetnajst let. Hodi v srednjo šolo, ki jo v resnici končuje. Rad, zelo rad bi študiral. Je zelo bister in ima močan interes za študij filozofije. Toda ima tudi napredujočo bolezen: mišično distrofijo. Ko je bil otrok, je še lahko hodil. Danes ne more več, in uporablja električni voziček. Osnovno in srednjo šolo je obiskoval v zavodu. Država je dolga leta prispevala okroglih sto tisočakov mesečno za njegovo usposabljanje (vsakdo si lahko izračuna, koliko denarja je dala v dvanajstih letih). A študirati najverjetneje ne bo mogel, saj starši ne zmorejo finančnih stroškov, ki jih terja študij, v tej državi pa ne obstaja zakon, ki bi bil mladeniču v pomoč. Zakaj?

Akademiki, ki so na svojih položajih že desetletja, nekateri pa celo pol stoletja, so sicer napisali predlog posebnega zakona in ga tudi obrazložili, politiki pa so ga brez posebnih komentarjev sprejeli, toda učinek na prakso ne bo ne prav velik ne prav dober. Zakon ima tudi ime: Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami. Sprejet je bil šestnajstega junija leta 2000. Mladenič, o katerem govorimo, bi se lahko skliceval nanj, če bi bil razumno napisan. Vendar ni, in mladeniču ne bo pomagal, čeprav ima zelo posebno potrebo.

Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami je bil namreč napisan brez posebnih povezav s prakso oz. z realnim življenjem hendikepiranih ljudi. Saj ni čudno: avtorji niso bili nikoli v zavodih ali pa so tja zašli le sem in tja – kot kakšna delegacija, ob času volitev itd.

ZAKAJ JE ZAKON SLAB? POJDIMO PO VRSTI

Prvič. Zakon je slab, ker še vedno vztraja pri ovirah, motnjah, primanjkljajih, otroke pa razvršča kot rože: po diagnozah. V obrazložitvi njegovega predloga se

avtorji sicer sklicujejo celo na »tuje izkušnje«, a zelo neprepričljivo. Danes že vsak otrok ve, da so že nekaj desetletij aktualne mreže za neodvisno življenje hendikepiranih ljudi (evropska mreža, ameriška mreža, kanadska mreža itd.) Ovire, motnje in primanjkljaji pa sodijo v XIX. stoletje.

Drugič. Od vse »strokovnosti«, ki jo premorejo predlagatelji, izvemo le za nekaj tehničnih izrazov, ki so jih mimogrede pobrali iz tuje literature in obiskov v tujini: integracija, inkluzija, korekcija, servisiranje posebnih potreb ... Seveda: otroci so kot avtomobili, ki jih je treba s posebnimi programi nenehno popravljati, korigirati, servisirati, saj imajo vrsto defektov, motenj v razvoju, razen tega pa imajo – po novem – še posebne potrebe.

Tretjič. Zakon kar naprej govori (le zakaj?) o optimalnem razvoju otrok, kontinuiranosti programov, medtem ko se naš mladenič z začetka zgodbe prijemlje za glavo: kakšen optimalen razvoj in kakšna kontinuiranost neki, če po srednji šoli nenadoma ostaneš sam, s tem da se je tvoje zdravstveno stanje bistveno poslabšalo glede na stanje ob vstopu v osnovno šolo, ko je država še ponujala težke denarce za tvoje usposabljanje. Potem pa, kljub načelom kontinuiranosti, optimalnega razvoja, servisiranja, korekcije in podobno, nenadoma nič: nič več načel, programov, inkluzije in podobno; in kar je še huje, nič več denarja in druge otipljive pomoči.

Četrth. V zakonu ni niti besedice o neodvisnem življenju hendikepiranih ljudi, mrežnih povezavah, projektih za neodvisno življenje, preseganju problematičnega razvrščanja ljudi po diagnozah itd.

Petič. Zakon govori o integraciji, kot bi njegovi avtorji ne vedeli, da so zavodi sami že najboljši primer integracije. Če bi se sprehodili do prvega zavoda, bi se o tem zlahka prepričali.

Šestič. Integracija, ki jo podpira zakon, paradokсно ustvarja segregacijo, proti kateri naj bi se zakon bojeval, kajti veliko otrok se bo šolalo v rednih šolah, v zavodih pa se bo povečala negativna selekcija.

Sedmič. Zakon ne uzakonja rednega izobraževanja učiteljev, ravnateljev in drugih strokovnih delavcev, ki bodo delali s hendikepiranimi otroki na svojih šolah. Zato lahko govorimo o divji integraciji, ki je za otroke zelo škodljiva, saj v večini šol ni niti znanja niti materialnih možnosti za njeno izvajanje.

Osmič. Zakon ne ve ničesar o tem, kaj hendikepirani

otroci v resnici potrebujejo. V zavodih se okoli njih sicer od začetka nenehno preriva množica strokovnjakov: splošni zdravniki, zdravniki specialisti, negovalke, medicinske sestre, fizioterapevti, delovni terapevti, logopedi, specialni pedagogi, defektologi, učitelji, vzgojitelji, socialni delavci, psihologi, osebni asistenti, študentje, ki delajo seminarske naloge, študentje, ki opravljajo obvezno prakso, podiplomski študentje, ki se specializirajo, vojaki, ki služijo vojaški rok na civilni način itd. Vsega je dovolj in preveč: pasterala je zares poskrbela za vse.

Potem pa otroci odrastejo in se odločajo za študij ali pa odhajajo iz zavodov domov. In tedaj nastopi klavrn konec: študirati ne morejo, če nimajo premožnih staršev ali se ne znajdejo kako drugače, zaposliti se kljub izobrazbi in poklicu ne morejo, ker živimo liberalni kapitalizem, ki ga hendikepirani mladi ljudje kratko malo ne zanimajo. Logika posebnih potreb je torej tale: najprej imaš lahko toliko posebnih potreb, kolikor hočeš oz. zmoreš (mi jih bomo seveda sproti servisirali), potem pa jih sicer še vedno lahko imaš, a toliko slabše zate (nikogar več ne bo, ki bi jih servisiral: ne sproti ne kako drugače). Zaposlil se ne boš, študiral tudi ne boš ali pa boš zelo težko. Integracijo, inkluzijo, korekcijo, optimalni razvoj, harmonijo, ravnotežja in vse drugo pa si lahko zatakneš za klobuk.

Zato pa imamo zakon o usmerjanju otrok z motnjami, primanjkljaji in ovirami, ki nenehno govori o posebnih potrebah, enakih možnostih, optimalnem razvoju, dodatni opremi, enakovrednih izobrazbenih standardih, ovirah, motnjah in primanjkljajih, prilagajanju, korekcijah, socialni integraciji, preventivnih programih, kompenzacijskih programih, individualiziranih programih, nivojskem pouku, komisijah prve in druge stopnje, razvrščanju in usmerjanju, opredeljevanju oviranosti, primanjkljajev, motenj, celovitosti, ohranjanju ravnotežij, upoštevanju različnosti, vključevanju, zagotavljanju ustreznih pogojev, optimalnem razvoju otrok, pravočasnosti, organiziranosti, kompleksnosti, kontinuiranosti, interdisciplinarnosti, prehajanju med programi, oskrbi ...

Naš mladenič pa bolj kot dolgočasno teorijo potrebuje konkretno pomoč: ker ni iz Ljubljane, bo moral stanovati v študentskem domu, ker je na vozičku, bo potreboval prevozno sredstvo, da bo prišel na fakulteto, ker si sam ne more pomagati pri dnevni opravilih, bo potreboval osebnega asistenta ali celo dva, zaradi napredujoče bolezni bi bilo smiselno, če bi se lahko sem in tja pri njem oglasil zdravstveni delavec ali pa bil vsaj na voljo – prek omrežja. Vse to (prevoz, bivanje, asistenta, mrežo) je kajpak treba plačati. Če starši ne zmorejo, štipendija ne zadošča. Enkratna socialna pomoč tudi ne. Kaj torej storiti? Kaj pomagajo

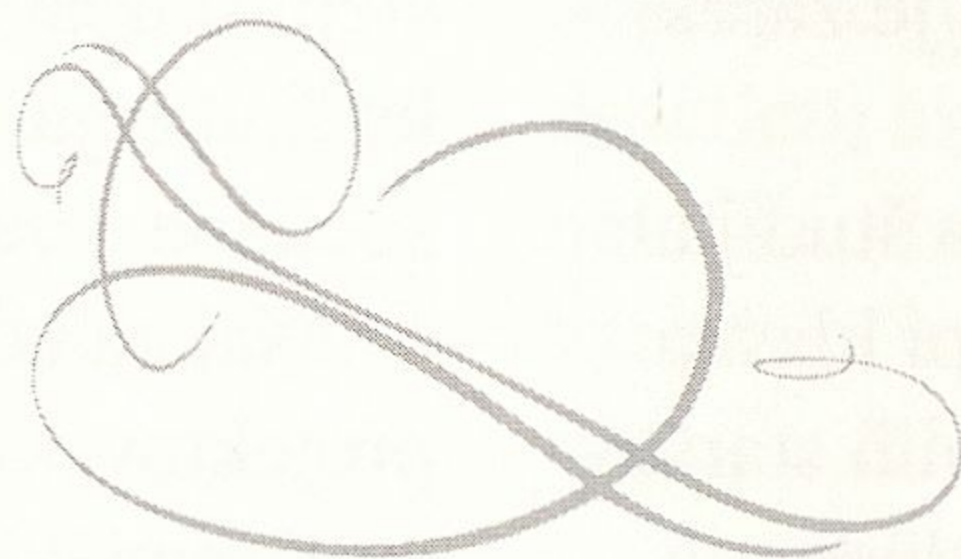
ideje o optimalnem razvoju, ravnotežju, inkluziji in enakih možnostih, če pa je realni svet daleč od tega?

Očitno smo v tej državi še vedno žalostne priče državnemu pokroviteljstvu nad invalidi, strokovnemu sprenevedanju in odsotnosti skoraj vsakršne pobude za mrežne povezave, neodvisne projekte in skupno nastopanje različnih ljudi, da bi si sami izboljšali življenjske razmere, če že država ne ve, kaj naj stori. Invalidi se še vedno držijo skupaj kot prestrašene miške: slepi skupaj, gluhi skupaj, distrofiki skupaj itd. In deset let življenja v neodvisni državi je prineslo še zlom socialne države in politike zaposlovanja.

Naj za konec namesto bibliografije omenimo nekaj projektov, ki si jih lahko ogledajo tako politiki kot strokovnjaki, ki pripravljajo zakone o otrocih s posebnimi potrebami, da bodo v prihodnje delali bolj življenjske zakone.

- Julia Montserrat Codorniu, Especial Work Centers (CET): NPO to employ handicapped people, [<http://www.jhu.edu/~istr/conferences/geneva/confpapers/julia.montserrat.html>]
- Luis Carro, Pilar Arnáiz, Maria Antonia Melcón, School Integration as guarantee of a comprehensive school, [<http://www.uva.es/inclusion/texts/carro01.htm>]
- Our partners in the Netherlands: NetVia-Vrijwillige Internationale Aktie, NetSiw-Internationale Vrijwilligersprojekten, [<http://www.vfp.org/directory/netherla.htm>]
- Free Access for disabled persons, citizenship for all persons!,* philosophy of integration,* free access in the school, Report produced in the framework of the Comenius CITIZEN project by the students of the »Free Access« working group of the Sancta Mariainstituut Leuven (Belgium), November 1998, [http://www.esat.kuleuven.ac.be/teo/citizen/FA_Rapport_EN.html]
- Projecto Porta Aberta, REDIS/ACCORD, Fundação Irene Rolo, [<http://www.fir.pt/pa/indexi.html>]
- Independent Living, [<http://www.jik.com/ilcs.html>]
- A Study on the Impact of Independent Living Resource Centres in Canada, [<http://www.cailc.ca/library/impact.htm>]
- HISTORY AND PHILOSOPHY OF INDEPENDENT LIVING February-April 1991, Instructor: Dick Goodwin, [http://www.impactcil.org/general_info/written/il_phil/ilphilosophy.html]
- INDEPENDENT LIVING: THE TOTAL CONCEPT, [<http://www.dinf.ne.jp/doc/conf/jsrd/z00007/z0000705.htm>]
- Website of the Institute on Independent Living, [<http://www.independentliving.org/>]

- Women: Disabled Women And Independent Living in Brazil, Germany, Great Britain, India, Japan, New Zealand, Nicaragua, Russia, South Africa and Uganda, by Corbett Joan O'Toole for Mobility International USA (MIUSA), [<http://www.disabilityworld.org/Aug-Sept2000/Women/MIUSA.htm>]
- History of ECVN and Independent Living, by Gina McDonald and Mike Oxford, [<http://www.ecnv.org/history.htm>]
- OPEN, Towards Independent Living Programme, [<http://www.dpa.org.sg/DPA/publication/hdmj98/p6.htm>]

Dr. Slavica Černoša

Zavod RS za šolstvo

HITREJE DO NAZIVA

Sprememba pravilnika o napredovanju zaposlenih v šolah v nazive se je pripravljala nekaj let, potem pa v enem letu kar dve spremembi. Najprej je bil aprila (Ur. l. RS, št. 33, 14. 4. 2000) objavljen Pravilnik o spremembah in dopolnitvah pravilnika o napredovanju zaposlenih v šolah v nazive, potem pa še enkrat novembra z enakim naslovom (Ur. l. RS, št. 101, 6. 11. 2000). Oba omenjena pravilnika dopolnjujeta in spreminjata temeljni Pravilnik o napredovanju zaposlenih v šolah v nazive iz leta 1996 (Ur. l. RS, 64/96).

Aprilski pravilnik je z edinim členom dopolnil 7. člen temeljnega pravilnika, kateremu je dodan 7. a člen, ki ravnateljem omogoča, da na posebnem obrazcu, ki je priloga pravilnika, pošiljajo predloge za napredovanje v naziv mentor brez priložene ocene o delovni uspešnosti, brez seznama strokovnega izobraževanja strokovnega delavca, brez dodatnega strokovnega dela in brez mnenja pristojnega organa šole o delovni uspešnosti strokovnega delavca. Vendar mora ravnatelj vsa omenjena potrdila in dokazila hraniti najmanj pet let in jih na morebitno zahtevo ministrstva priložiti za preveritev.

Novembrska sprememba in dopolnitev pravilnika pa je nekoliko obsežnejša, saj vsebuje 12 členov, ki bolj dopolnjujejo in spreminjajo temeljni pravilnik in prinašajo kar nekaj novosti.

Prva opazna in pomembna sprememba je

vklučevanje izobraževanja odraslih v sistem napredovanja v nazive in s tem je nekoliko popravljena krivica iz preteklih let, ko je to področje bilo izvzeto iz pravilnika. Področje izobraževanja odraslih se dodaja v 1. členu temeljnega pravilnika, kateremu je dodan še nov odstavek; le-ta podrobneje razlaga izraz organizator izobraževanja, ki poleg vseh drugih naštetih in bolj podrobno definiranih organizatorjev navaja tudi vodjo oz. organizatorja izobraževanja odraslih. Prav tako je upoštevano v dopolnitvah 18. člena temeljnega pravilnika, ki opredeljuje dodatno strokovno delo.

Druga pomembna novost je, da so črtani vsi členi, ki so predpisovali načine za odvzem pridobljenega naziva: črtajo se 4. odstavek 2. člena, 19. in 20. člen temeljnega pravilnika. To pomeni, da so pridobljeni nazivi trajni in stalni. Vendar pa so podrobneje določeni pogoji delovne uspešnosti (2. odstavek 16. člena temeljnega pravilnika), pri čemer so podrobneje opredeljene kršitve delovne obveznosti.

Tretja novost je, da tudi napredovanje v naziv svetovalec poteka pod enakimi pogoji kot v naziv mentor (5. člen), kar je že bilo določeno v aprilskih spremembah, zdaj pa se dodaja še 7. b člen, ki pravi, da je treba priložiti seznam dodatnega strokovnega dela, kar za naziv mentor ni potrebno. To pomeni, da bo ves seznam treba poslati na ministrstvo samo še za pridobitev naziva svetnik. S tem naj bi pospešili